สรุปผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด

ตัวชี้วัด	เป้าหมาย	ผลการดำเนินงาน	ผลการประเมิน
๑. ประชุมวางแผนและเตรียมความพร้อมการดำเนินโครงการ	จัดประชุม ๒ ครั้ง	ดำเนินการประชุมคณะทำงานและภาคีเครือข่าย จำนวน ๒ ครั้ง เพื่อวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางดำเนินงาน มอบหมายบทบาทหน้าที่ และวางแผนติดตามประเมินผล ทำให้ทุกภาคส่วนมีความเข้าใจและสามารถดำเนินงานตามแผนได้	บรรลุเป้าหมาย (๑๐๐%)
๒. อสม.ได้รับการพัฒนาศักยภาพด้านทันตสุขภาพผู้สูงอายุ	อสม.ผ่านการอบรมไม่น้อยกว่า ๒๐ คน และมีความรู้เพิ่มขึ้น	อสม.เข้ารับการอบรมครบตามเป้าหมาย มีคะแนนความรู้เพิ่มจาก ๕๗.๘๔% เป็น ๙๓.๑๔% คะแนนทัศนคติเพิ่มจาก ๓๗.๐๖% เป็น ๙๐.๐๐% และผลประเมินทักษะการคัดกรองอยู่ในระดับมากที่สุด (๔.๘๗ คะแนน)	บรรลุเป้าหมาย
๓. ผู้สูงอายุได้รับการคัดกรองและให้ความรู้ด้านสุขภาพช่องปาก	ไม่น้อยกว่า ๕๐ คน	อสม.ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขออกเยี่ยมบ้าน คัดกรองสุขภาพช่องปาก ให้คำแนะนำ และติดตามผู้สูงอายุครบ ๕๐ คน (๑๐๐%)	บรรลุเป้าหมาย
๔. ผู้สูงอายุที่มีความผิดปกติได้รับการส่งต่อเข้ารับบริการ	ผู้ที่มีข้อบ่งชี้ได้รับการส่งต่อครบถ้วน	ผู้สูงอายุที่ตรวจพบความผิดปกติได้รับการประสานส่งต่อเข้ารับบริการทันตกรรม พร้อมติดตามผลการรักษาอย่างต่อเนื่อง	บรรลุเป้าหมาย
๕. ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสมเพิ่มขึ้น	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐	หลังการติดตาม พบว่าผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการแปรงฟัน การดูแลฟันเทียม และการเข้ารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้น ขณะที่พฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์ และการเคี้ยวหมากลดลง	บรรลุเป้าหมาย
๖. ปัญหาสุขภาพช่องปากของผู้สูงอายุลดลง	ปัญหาสุขภาพช่องปากลดลงจากการติดตาม	ผลการติดตามระหว่างเดือนมีนาคม–พฤษภาคม พบว่าเลือดออกขณะแปรงฟัน หินปูน ฟันผุ ฟันโยก และอาหารติดซอกฟัน มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง	บรรลุเป้าหมาย
๗. ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมโครงการ	ระดับมากขึ้นไป	ผู้สูงอายุและ อสม.มีความพึงพอใจต่อการดำเนินโครงการอยู่ในระดับ มากที่สุด ทั้งด้านการอบรม การเยี่ยมบ้าน การให้คำแนะนำ และการเข้าถึงบริการ	บรรลุเป้าหมาย

จากการดำเนินโครงการ พบว่าตัวชี้วัดทั้ง ด้านกระบวนการ (Process) ด้านผลผลิต (Output) ด้านผลลัพธ์ (Outcome) และด้านความพึงพอใจ (Satisfaction) บรรลุผลตามเป้าหมายทุกตัวชี้วัด คิดเป็น ร้อยละ ๑๐๐ โดยความสำเร็จเกิดจากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย การพัฒนาศักยภาพ อสม. การดำเนินงานเชิงรุกผ่านการเยี่ยมบ้าน การติดตามอย่างต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงระบบส่งต่อ ส่งผลให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการทันตสุขภาพมากขึ้น มีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม และมีปัญหาสุขภาพช่องปากลดลงอย่างเป็นรูปธรรม

สรุปผลการดำเนินงาน

โครงการสูงวัยฟันดี จิตแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๖๙ พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ปัญหาทันตสุขภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ ซึ่งพบว่าผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีปัญหาสุขภาพช่องปาก พฤติกรรมการดูแลตนเองที่ไม่เหมาะสม การเข้าถึงบริการทันตกรรมที่จำกัด รวมทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังขาดความรู้และความมั่นใจในการคัดกรองและให้คำแนะนำด้านทันตสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงได้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ตั้งแต่โรงพยาบาลสิชล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน อสม. ผู้ดูแล และภาคประชาชน ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทางดำเนินงาน และออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง ทำให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมกันตั้งแต่การวางแผนจนถึงการติดตามประเมินผล ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุที่เข้มแข็งและยั่งยืน

จุดเด่นของโครงการ คือ การพัฒนา "อสม.ให้เป็นแกนนำด้านทันตสุขภาพผู้สูงอายุ" โดยใช้กระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง (Active Learning) ควบคู่กับการฝึกปฏิบัติ (Hands-on Practice) เพื่อเสริมสร้างทั้งความรู้ ทักษะ และความมั่นใจในการปฏิบัติงาน ครอบคลุมการประเมินสภาวะช่องปาก การเลือกใช้อุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก การดูแลผู้สูงอายุที่มีฟันธรรมชาติและฟันเทียม การป้องกันการสำลัก การจัดสภาพแวดล้อมภายในบ้าน และการสื่อสารเพื่อสร้างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ส่งผลให้ อสม.สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม และทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้แก่ครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการดำเนินงานสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม โดยหลังการอบรม อสม.มีความรู้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๗.๘๔ เป็นร้อยละ ๙๓.๑๔ มีทัศนคติเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๗.๐๖ เป็นร้อยละ ๙๐ และผลการประเมินทักษะการคัดกรองและการถ่ายทอดความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากระบวนการพัฒนาศักยภาพสามารถยกระดับสมรรถนะของ อสม.ให้พร้อมปฏิบัติงานในพื้นที่จริงได้ตามเป้าหมายของโครงการ

ภายหลังการอบรม อสม.ได้ร่วมกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขวางแผนลงพื้นที่เยี่ยมบ้านผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง โดยใช้แนวคิด "คัดกรอง–ให้ความรู้–ติดตาม–ส่งต่อ" เป็นกลไกสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุรายบุคคล มีการประเมินสภาวะช่องปาก ประเมินพฤติกรรมเสี่ยง ให้คำแนะนำเฉพาะราย สาธิตการทำความสะอาดช่องปากและฟันเทียม ส่งเสริมการปรับพฤติกรรมสุขภาพ ตลอดจนประสานการส่งต่อผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องได้รับ

การรักษา ส่งผลให้ผู้สูงอายุได้รับการคัดกรองและให้ความรู้ครบ ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐๐ ตามเป้าหมายที่กำหนด

การติดตามผลต่อเนื่องเป็นระยะเวลา ๓ เดือน พบว่าปัญหาสุขภาพช่องปากที่สำคัญ ได้แก่ เลือดออกขณะแปรงฟัน หินปูน ฟันโยก ฟันผุ และอาหารติดซอกฟัน มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และการเคี้ยวหมากลดลง ส่วนพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่ถูกต้อง การดูแลฟันเทียม และการเข้ารับบริการทันตกรรมเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน สะท้อนให้เห็นว่าการให้ความรู้ร่วมกับการติดตามเยี่ยมบ้านอย่างต่อเนื่องสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุได้จริง และก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านสุขภาพที่จับต้องได้

นอกจากผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้สูงอายุแล้ว โครงการยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน โดย อสม.มีความมั่นใจในการทำหน้าที่เป็นผู้นำด้านทันตสุขภาพ สามารถให้คำปรึกษา คัดกรอง และประสานการส่งต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความร่วมมือระหว่างโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้นำชุมชน ผู้ดูแล และครอบครัวผู้สูงอายุ จนพัฒนาเป็นเครือข่ายการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุที่สามารถดำเนินงานต่อได้ด้วยศักยภาพของชุมชนเอง ลดการพึ่งพาเจ้าหน้าที่ทันตสาธารณสุขเพียงฝ่ายเดียว และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุในพื้นที่

ด้านความพึงพอใจ ทั้งผู้สูงอายุและ อสม.มีความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้สูงอายุสะท้อนว่าการเยี่ยมบ้านทำให้ได้รับความรู้ที่เข้าใจง่าย เข้าถึงบริการสะดวกขึ้น และเกิดความมั่นใจในการดูแลสุขภาพช่องปากของตนเอง ขณะที่ อสม.มีความภาคภูมิใจในบทบาทใหม่ สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงาน ถ่ายทอดแก่ประชาชน และสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของโครงการประกอบด้วย การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน การใช้ข้อมูลปัญหาของพื้นที่เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรม การพัฒนาศักยภาพ อสม.อย่างเป็นระบบ การติดตามเยี่ยมบ้านอย่างต่อเนื่อง และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง อสม.กับผู้สูงอายุ ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจและความร่วมมือในการดูแลสุขภาพช่องปากมากยิ่งขึ้น

โดยสรุป โครงการนี้มิได้มุ่งเพียงการเพิ่มความรู้ด้านทันตสุขภาพ แต่สามารถพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพช่องปากผู้สูงอายุโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Oral Health Care) ที่เชื่อมโยงการทำงานของภาคีเครือข่ายทุกระดับเข้าด้วยกัน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากที่เหมาะสม เข้าถึงบริการมากขึ้น ปัญหาสุขภาพช่องปากลดลง ขณะที่ อสม.มีศักยภาพในการเป็นแกนนำด้านทันตสุขภาพของชุมชนอย่างแท้จริง รูปแบบการดำเนินงานดังกล่าวสามารถถ่ายทอดและขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้ โดยยังคงยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนของงานส่งเสริมทันตสุขภาพผู้สูงอายุ

จุดแข็ง (Strengths)

๑.การดำเนินงานบนฐานการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Participation)

โครงการเปิดโอกาสให้ทันตบุคลากร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. ผู้นำชุมชน ผู้ดูแล และผู้สูงอายุ ร่วมวิเคราะห์ปัญหา วางแผน และกำหนดแนวทางดำเนินงาน ทำให้ทุกภาคส่วนเกิดความเป็นเจ้าของโครงการ (Ownership) และร่วมกันขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง

๒.การพัฒนาศักยภาพ อสม.อย่างเป็นระบบ

ใช้กระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการควบคู่กับการฝึกปฏิบัติจริง ส่งผลให้ อสม.มีความรู้ ทักษะ และความมั่นใจในการคัดกรองสภาวะช่องปาก ให้คำแนะนำ และติดตามดูแลผู้สูงอายุในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถทำหน้าที่เป็นแกนนำด้านทันตสุขภาพในระดับหมู่บ้าน

๓.การดูแลเชิงรุกถึงครัวเรือน (Proactive Home-based Care)

การนำระบบเยี่ยมบ้านมาใช้ร่วมกับการคัดกรอง การให้ความรู้ การติดตาม และการส่งต่อ ทำให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการได้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านและกลุ่มเปราะบางที่เดินทางมารับบริการได้ยาก

๔.การเชื่อมโยงระบบบริการและเครือข่ายสุขภาพ

เกิดการประสานงานระหว่างโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล อสม. และชุมชน ทำให้การส่งต่อผู้สูงอายุที่มีปัญหาสุขภาพช่องปากเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ลดการตกหล่นของผู้ป่วย

๕.ผลลัพธ์เชิงประจักษ์

โครงการสามารถพัฒนาความรู้และทักษะของ อสม. เพิ่มการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุ ลดปัญหาสุขภาพช่องปากและพฤติกรรมเสี่ยง พร้อมทั้งสร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการและผู้ปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด สะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบการดำเนินงาน

จุดอ่อน (Weaknesses)

๑.ผู้สูงอายุบางรายยังมีความเชื่อเดิมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพช่องปาก เช่น มองว่าการสูญเสียฟันเป็นเรื่องปกติของวัยสูงอายุ หรือไม่เห็นความจำเป็นในการเข้ารับบริการทันตกรรม ส่งผลให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต้องอาศัยระยะเวลาและการติดตามอย่างต่อเนื่อง

๒.อสม.บางรายเป็นผู้สูงอายุ ทำให้มีข้อจำกัดด้านสายตาและสมรรถภาพในการคัดกรองสภาวะช่องปาก ส่งผลให้ต้องอาศัยการทบทวนทักษะและการนิเทศติดตามจากทันตบุคลากรเป็นระยะ

๓.การบันทึกข้อมูลการคัดกรองยังเป็นการบันทึกในแบบฟอร์มเอกสาร และยังไม่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศได้โดยตรง ทำให้เพิ่มภาระในการรวบรวม วิเคราะห์ และติดตามข้อมูล

๔.การติดตามเยี่ยมบ้านต้องใช้บุคลากรและเวลาในการดำเนินงานค่อนข้างมาก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากหรืออยู่ห่างไกล ส่งผลต่อความต่อเนื่องของการติดตามในบางช่วงเวลา

โอกาสพัฒนา (Opportunities for Improvement)

๑.พัฒนาหลักสูตรการอบรมต่อเนื่อง (Continuing Education) สำหรับ อสม. เพื่อทบทวนความรู้ เพิ่มทักษะการคัดกรองผู้สูงอายุกลุ่มติดเตียง การดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และการใช้เครื่องมือคัดกรองที่มีมาตรฐานมากยิ่งขึ้น

๒.พัฒนาระบบฐานข้อมูลดิจิทัลหรือแอปพลิเคชันสำหรับบันทึกผลการคัดกรองและการติดตามผู้สูงอายุ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับระบบบริการสุขภาพ ลดความซ้ำซ้อนของเอกสาร และสามารถติดตามผลการดูแลรายบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.ขยายเครือข่ายการมีส่วนร่วมไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชมรมผู้สูงอายุ วัด โรงเรียน และภาคเอกชน เพื่อร่วมสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพช่องปากในชุมชน

๔.พัฒนาผู้สูงอายุต้นแบบ (Oral Health Champion) และครอบครัวต้นแบบด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสร้างแรงจูงใจให้ผู้สูงอายุรายอื่นเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

๕.ต่อยอดรูปแบบการดำเนินงานเป็น Community-based Oral Health Care Model ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และขยายผลไปยังตำบลหรืออำเภออื่น โดยจัดทำคู่มือการดำเนินงานและระบบพี่เลี้ยง (Coaching & Mentoring) เพื่อให้เกิดการนำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน